

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC PRO RODINY S DĚTMI

**EXTRAORDINARY IMMEDIATE ASSISTANCE FOR
FAMILIES WITH CHILDREN**

Bakalářská diplomová práce

Hana Válková

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Zdeněk Živčák

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Ostravě dne 21. března 2013

Obsah

Úvod	5
1 Sociální politika	6
1.1 Vymezení pojmu sociální politika.....	6
1.2 Oblasti sociální politiky.....	6
1.3 Principy sociální politiky.....	7
1.4 Sociální událost	7
1.5 Objekty a subjekty sociální politiky	7
1.6 Rodinná politika	8
2 Sociální zabezpečení	12
2.1 Vymezení pojmu sociální zabezpečení	12
2.2 Sociální zabezpečení v ČR.....	12
2.3 Schéma sociálního zabezpečení v České republice.....	13
2.4 Sociální pojištění	13
2.5 Státní sociální podpora	14
2.6 Sociální pomoc	14
3 Hmotná nouze	16
3.1 Schéma dávek v hmotné nouzi	17
3.2 Zákon o pomoci v hmotné nouzi.....	17
3.3 Dávky a jejich výplata	19
3.4 Řízení o přiznání dávky.....	20
3.5 Zákon o životním a existenčním minimu	21
3.6 Částky životního minima.....	22
3.7 Doplatek na bydlení.....	24
3.8 Mimořádná okamžitá pomoc	24
3.9 Společná ustanovení k dávkám mimořádné okamžité pomoci	28

4 Správní uvážení	30
5 Sociální šetření.....	31
6 Úřad práce.....	33
6.1 Předmět a cíle výzkumu	38
6.2 Výzkum	40
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	52
Seznam Tabulek	55
Seznam Grafů	56
Anotace	57

Úvod

Téma mé bakalářské diplomové práce patří do oblasti sociální pomoci, ve které se pohybuji již 13 let. V minulosti na obecním úřadě jako dávkový specialista a nyní na úřadu práce jako sociální pracovník, kdy působím v lokalitě Ostrava. Věnuji se dávkám pomoci v hmotné nouzi, které jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a také dávky mimořádné okamžité pomoci. Dávky mimořádné okamžité pomoci se dělí na několik typů, kdy já se budu zajímat o dávky určené pro rodiny s dětmi. Nárok na dávku mimořádné okamžité pomoci se hodnotí individuálně, záleží vždy na několika aspektech, kdy jedním z nich je správné uvážení daného pracovníka, který o dávce rozhoduje, jedná se o dávku nenárokovou – fakultativní. V systému vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi, jako takových, došlo k rozsáhlým změnám, především změnou aplikačního programu a také v neposlední řadě převedením agendy a zaměstnanců pod Úřad práce České republiky. V lokalitě Ostrava vznikly, na základě těchto přesunů, 3 referáty hmotné nouze.

Cílem bakalářské diplomové práce je zmapování důvodů žádosti o mimořádnou okamžitou pomoc pro rodiny s dětmi. Budu zkoumat jaké jsou důvody k podání žádosti a zdali tyto žádosti podávají častěji matky nebo otcové samoživitelé, nebo úplné rodiny. Oblastí mého výzkumu budou respondenti z mého působiště, tedy klienti z Moravskoslezského kraje, konkrétně z kontaktního pracoviště Ostrava.

Své výzkumné šetření budu provádět základní metodou - analýzou dokumentů, jedná se o spisovou dokumentaci a také budu využívat počítačový aplikační program, který slouží ke zpracování dat všech dávek pomoci v hmotné nouzi, které se v současné době poskytují žadatelům o tyto dávky.

Své získané informace načerpám tedy z analýzy dokumentů a z pramenů, které jsou především zákony upravující poskytování dávek v legislativě, prováděcí vyhlášky a další právní předpisy související s touto danou problematikou.

1 SOCIÁLNÍ POLITIKA

V této kapitole seznámím s pojmy spojenými s tématem sociální politiky, se kterými se setkáváte téměř denně. Oblasti sociální politiky jsou součástí života každého občana v naší zemi.

1.1 Vymezení pojmu sociální politika

Ve slovníku sociální práce (Matoušek, 2008, s. 199) autor uvádí, že se jedná o: „Soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení a fungování sociálního systému. Historicky se vyvíjela v západních zemích v průběhu 20. století ze sociální správy reagující na nejpalčivější sociální problémy mezi světovými válkami (nezaměstnanost, kvalita bydlení chudých, zdravotní stav populace, přístup ke vzdělání). Po druhé světové válce zkoušela sociální politika ve většině západoevropských zemí realizovat ambiciózní projekt sociálně spravedlivé společnosti čili sociální stát, resp. sociální tržní hospodářství.“

Obecně lze tedy sociální politiku nazvat politikou, která se primárně orientuje na člověka, na rozvoj a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, na jeho rozvoj osobnosti a kvality života (Krebs 2010, s. 17).

Sociální politiku můžeme také definovat jako vědní disciplínu, která se zabývá sociálními podmínkami života všech občanů (Potůček, 1995, s. 33).

1.2 Oblasti sociální politiky

Ve své knize Sociální politika (Potůček, 1995, s. 61) autor uvádí: „Oblasti sociální politiky lze vymezit podle různých hledisek. Některé oblasti sociální politiky jsou tradičně definovány vztahem k určitému cíli (např. politika zaměstnanosti), jiné vázaností k určité sociální

či demografické skupině (péče o invalidy, problémy etnických minorit) nebo sociálně ekonomické jednotce (rodinná politika, regionální politika).“

1.3 Principy sociální politiky

Každá sociální situace vyžaduje ke svému řešení určitý postup, myšlenku, ideu. Při řešení těchto vzniklých situací respektuje sociální politika určité principy. Dle Tomeše (2011, s. 18 - 37) můžeme rozlišit tyto principy:

- princip rovnosti,
- zákaz diskriminace,
- princip osobních práv, svobody a důstojnosti,
- princip solidarity,
- princip participace,
- společné cíle oborových sociálních politik.

1.4 Sociální událost

Sociální událost lze objasnit podle slovníku sociální práce (Matoušek 2008, s. 205) jako: „Událost, která je v rámci státní sociální politiky a příslušné legislativy považována za riziko, jež jednotlivec (nebo rodina) nemusí být schopen zvládnout vlastními silami. Sociální událost zakládá nárok na sociální ochranu. Některé sociální události jsou předvídatelné, standardní (např. narození dítěte, stáří), jiné jsou nepředvídatelné a nestandardní (úraz, nezaměstnanost, narození postiženého dítěte). Hlavními typy státem uznaných sociálních událostí v tomto smyslu jsou dnes v Evropě: nemoc, stáří, ztráta zaměstnání, mateřství a péče o děti, ztráta příjmu čili chudoba, ztráta společenských vazeb čili sociální dezintegrace.“

1.5 Objekty a subjekty sociální politiky

Objektem sociální politiky jsou ti, pro které jsou určena opatření sociální politiky (jednotlivci nebo sociální skupiny). Jako subjekt lze označit

ty, kteří mají zájem, vůli, schopnosti a prostředky k určité sociální činnosti a mohou tyto činnosti iniciovat a naplňovat (Krebs, 2010, s. 50).

1.6 Rodinná politika

V této kapitole přiblížím politiku, která se váže k cíli mé práce. Svým zaměřením se soustřeďuje na podporu, na vytváření podmínek pro vznik a fungování rodiny.

Stěžejní právní normou je Zákon o rodině, v tomto zákoně není pojem rodina přímo definován, ale uvádí, že rodina je společenství, které vytvářejí sezdaní rodiče a jejich děti:

- manželství je podle zákona trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, kdy hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí (§ 1 zákon o rodině),
- muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí (§ 18 zákon o rodině),
- o uspokojování potřeb rodiny jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů (§ 19 zákon o rodině),
- o záležitostech rodiny rozhodují manželé společně (§ 20 zákon o rodině),
- oba rodiče mají rodičovskou zodpovědnost, která je souhrnem práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění. Při výkonu rodičovské zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (§ 31 zákon o rodině).

- rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče a mají být osobním životem a chováním příkladem dětem (§ 32 zákon o rodině).

Nedílnou součástí politiky státu je rodinná politika, kdy rodina je nejstarší a základní sociální jednotkou společnosti. Je významným přínosem pro celou společnost, pro její úroveň. V moderních státech je hlavním cílem rodinné politiky zmírnění vzrůstajících nákladů rodiny. K dosažení těchto cílů se používají přímé peněžní transakce a také nepřímé poskytování veřejných statků, finanční pomoci, slev, výhod (Krebs, 2010, s. 374, 378).

V užším, tradičnějším pojetí je rodina označována jako skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků. V širším pojetí se za rodinu považuje i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. Rodina předala státu řadu svých funkcí (výkon práva, vzdělávání dětí, ekonomické zajišťování členů rodiny v průběhu celého života) a stala se na státu závislejší. Hlavními soudobými funkcemi rodiny jsou nadále výchova dětí a emocionální podpora (Matoušek 2008, s. 177).

Právo na rodinu, patří mezi základní sociální právo v ČR. Zahrnuje nejširší možnou ochranu a pomoc státu rodině, která je přirozenou jednotkou společnosti, zvláště k založení rodiny a po dobu, kdy rodina odpovídá za péči a výchovu dětí. Zároveň má stát dále zajistit zvláštní ochranu matkám v období před a po narození dítěte a zajistit opatření pro ochranu a pomoc všem dětem proti vykořisťování, předčasnému zaměstnávání, ohrožení zdraví a mravnosti (Tomeš, 2010, s. 160).

Lze tedy uvést, že stát na jedné straně chrání a podporuje rodinu a na druhé straně chrání zájmy a zdravý vývoj dítěte (Tomeš, 2010, s. 240).

Autor knihy *Metody a řízení sociální práce* (Matoušek, 2008, s. 193) uvádí, že funkce rodiny mohou být:

- kulturní a hodnotová orientace rodiny,
- nasycení základních potřeb jednotlivých členů rodiny (jídlo, ošacení, teplo, bezpečí, hygiena, soukromí),
- stav domácnosti z hlediska potřeb členů rodiny,

- funkčnost rodičovského systému (kvalita vztahu k dětem, v dimenzích akceptace, disciplína, angažovanost), ohraničení rodičovského systému vůči dětem,
- hodnocení vývoje dětí (zvláště s ohledem na emocionalitu a sociální vztahy, u školních dětí je významný i postoj ke škole a studijní výsledky),
- funkčnost manželského systému (emocionální bilance, existence sdílených zájmů, dlouhodobé konflikty a způsob jejich řešení),
- vztahy členů rodiny k širšímu příbuzenstvu,
- vztahy k institucím pro rodinu významným (místní úřady, zaměstnavatelé rodičů, školy atd.),
- jiné významné sociální vazby členů rodiny (sousedé, přátelé, zájmové kluby apod.),
- zaměstnání rodičů, jeho perspektiva, pracovní spokojenost rodičů,
- materiální zdroje, které má rodina k dispozici, a způsob rozhodování o nich,
- styl komunikace.“

Mezi důležité sociální události v rodině patří ekonomické důsledky těhotenství a mateřství, narození dítěte a jeho výchova, dysfunkce rodiny, ochrana zájmu dítěte a také úmrtí rodinného příslušníka, nebo osoby poskytující výživu (Tomeš, 2010, s. 241).

Do oblasti rodinné politiky patří i podpora bytové výstavby, dostupnost a kvalita zdravotní péče, dostupnost i kvalita vzdělání, pružná pracovní doba, práce na snížený úvazek, práce z domova. Smyslem rodinné politiky z hlediska společnosti je zajišťování „lidských zdrojů“ pro budoucnost (Matoušek, 2008, s. 178).

Neúplnost rodiny není sociální událostí, ale sociálním vyloučením, které může nastat nezaměstnaností rodiče samoživitele, nebo opačně, a to například přezaměstnaností. Proto se neúplným rodinám pomáhá proti sociálnímu vyloučení, například dávkami v hmotné nouzi (Tomeš, 2010, s. 247).

Rodinná politika tedy ve své podstatě představuje komplex aktivit a opatření za účelem podpory rodin v ČR. Jedná se o politiku průřezovou, tudíž zasahuje do různých oblastí života společnosti. Týká se však oblasti vysoce soukromé, a musí tedy respektovat autonomii a schopnost rodin samostatného rozhodování. Z těchto důvodů je rodinná politika zaměřena na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí, nikoliv na přebírání těchto rolí a zasahování do vnitřního života rodiny. Měla by se zajímat o všechny vývojové fáze v rodině, o jejich potřeby v jakýchkoliv situacích (<http://www.mpsv.cz/cs/4>).

Zabezpečení rodin prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi bude podrobněji popsáno v samostatné kapitole, kdy tyto dávky jsou základním „stavebním kamenem“ mé bakalářské práce. Následující kapitola nastíní celkový pohled na sociální zabezpečení občanů v ČR.

2 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

2.1 Vymezení pojmu sociální zabezpečení

Podle Slovníku sociální práce (Matoušek, 2008, s. 206) „Je mezinárodním právem definovaný soubor institucí a institutů, který poskytuje ochranu a pomoc lidem v případech ohrožení zdraví, nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození, invalidity, pracovního úrazu, stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství a úmrtí živitele.“

2.2 Sociální zabezpečení v ČR

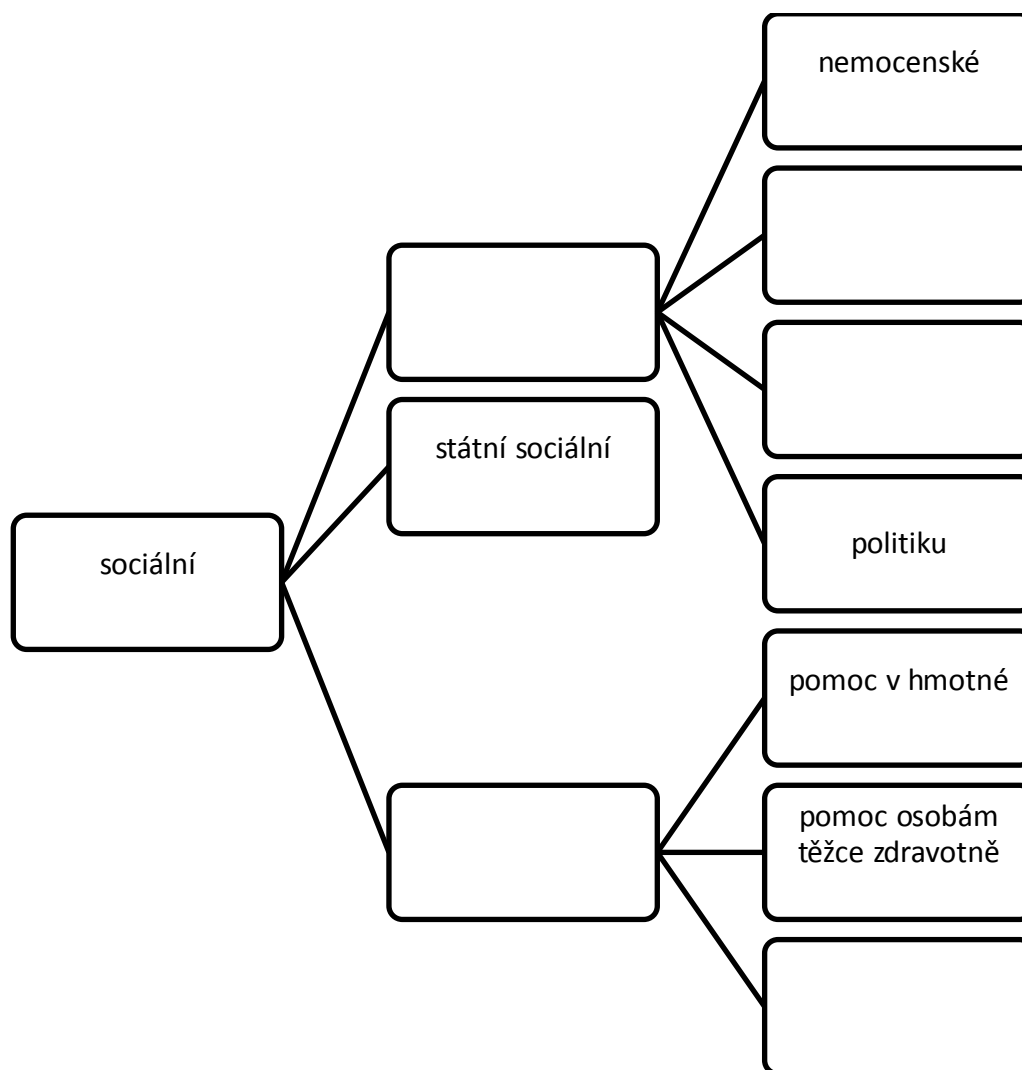
Na počátku 90. let minulého století byly v ČR vytvořeny 3 na sebe navazující, relativně samostatné systémy, pilíře sociálního zabezpečení. Tyto systémy se od sebe liší v různých aspektech, a to jakou řeší sociální situaci, jakým způsobem jsou dávky v jednotlivém systému financovány a jakým způsobem jsou organizovány. Dle Krebse (2010, s. 177) se jedná o systém:

- sociálního pojištění
- státní sociální podpory
- sociální pomoc

„Toto třídění podle právní povahy zabezpečení je důležité pro definování nároku občana na sociální dávky a služby“ (Krebs, 2010, s. 194).

2.3 Schéma sociálního zabezpečení v České republice

(Krebs, 2010, s. 177 – 178)

2.4 Sociální pojištění

Jedná se o povinný finanční systém, zajišťující občana pro budoucí sociální události. Základním principem je, že občan přispívá do systému na

základě celospolečenské solidarity, a to z důvodu, že může nastat situace, při které bude mít nárok vůči tomuto systému na zabezpečení, formou dávek, které budou nahrazovat např. ušlý příjem (Koldinská, 2007, s. 24).

2.5 Státní sociální podpora

V roce 1995 vznikl nový systém státní sociální podpory. Jedná se o systém zabezpečující podporu rodin s dětmi ze strany státu, tvořený dávkami poskytovanými adresně, tedy jak v závislosti na výši příjmu rodiny, tak také plošnými dávkami, bez závislosti na výši příjmu. Tento systém znamenal zavedení jednotného systému rodinných dávek (Chvátalová, 2012, s. 195).

Za rodinu se považuje oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a nejsou-li společně posuzované osoby, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Žádná z osob nemůže být posuzována jako oprávněná osoba nebo jako společně posuzovaná osoba současně ve více rodinách. Pokud se jedná o společně posuzované osoby pro účely přídatku na dítě, porodného, rodičovského příspěvku, tak jestliže je některá z uvedených osob společně posuzována pro účely přídatku na dítě, porodného, může být současně posuzována s jinými osobami jako společně posuzována pro účely příspěvku na bydlení a to v případě, že jsou ve stejném bytě hlášeny k trvalému pobytu. Nevyžaduje se, aby spolu trvale žily a společně uhrazovaly náklady na své potřeby (§ 7, zákon o státní sociální podpoře).

2.6 Sociální pomoc

2.7 Cíle sociální pomoci

Řeší obtížné sociální situace, které nelze vyřešit prostřednictvím sociálního pojištění a státní sociální podpory. Garantuje životní minimum, formou peněžitých, věcných dávek a poskytováním sociálních služeb. Sociální pomoc je hrazena ze státního rozpočtu, rozpočtů krajů, obcí, fyzických i právnických osob, z grantů Evropské unie. Pomoc poskytují jak

kraje, obce, tak také neziskové organizace a případně také jednotlivci (Chvátalová, 2012, s. 211).

Sociální pomoc je zpravidla poskytována obcí, která je k občanovi nejbližší a tudíž může nejlépe posoudit jeho situaci a zareagovat na ni. V této oblasti se také angažují nevládní organizace, které především poskytují sociální služby (Chvátalová, 2012, s. 211).

Sociální pomoc vychází z předpokladu, že v demokratické společnosti nese každý občan odpovědnost sám za sebe a také za svou budoucnost. Pokud se ocitne v neuspokojivé sociální situaci, pak nastupuje sociální pomoc jako projev lidské solidarity a dobročinnosti (Krebs, 2010, s. 286).

Ve své knize Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost (Tomeš, 2001, s. 27), autor uvádí, že sociální pomoc se soustřeďuje na:

- dlouhodobě nezaměstnané občany,
- staré občany,
- zdravotně postižené občany,
- standartní i rozvrácené rodiny,
- sociálně dezintegrované občany.

2.8 Základní nástroje sociální pomoci

Krebs (2010, s. 292) k základním nástrojům řadí poradenství, sociálně-právní ochranu, sociální prevenci, sociální služby, dávky sociální pomoci (jak v peněžní tak také ve věcné podobě).

„Systém sociální pomoci upravuje dávky, na které vzniká nárok nikoliv přímo ze zákona, ale až úředním rozhodnutím, právní nárok není tedy dán v případě splnění zákonných podmínek. Právní nárok nastupuje až v případě, že je tento nárok stanoven úředním rozhodnutím“ (Koldinská, 2007, s. 26).

3 HMOTNÁ NOUZE

V této kapitole objasním co je to hmotná nouze, kdy tento pojem je jedním ze systému, nástrojem, sociální pomoci v naší zemi. Pojem „hmotná nouze“ lze vyjádřit jako určitý stav, kdy osoby nemají dostatek prostředků k zajištění základních životních podmínek, např. zajištění výživy, přiměřeného bydlení. Dále pak dávky, které tento systém zahrnuje, patří mezi nepojistné sociální dávky v sociálním zabezpečení. Tyto dávky upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pomoci v hmotné nouzi“). Nebude-li uvedeno jinak, vycházím při zpracovávání textu z tohoto zákona. Také seznámím s pojmy životní a existenční minimum. S životním a existenčním minimem souvisí právní úprava, resp. zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o životním a existenčním minimu“). Další právní normou, která souvisí s hmotnou nouzí je zákon č. 500/2006 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“). Uvedené pojmy a právní předpisy jsou stěžejní pro moji další práci.

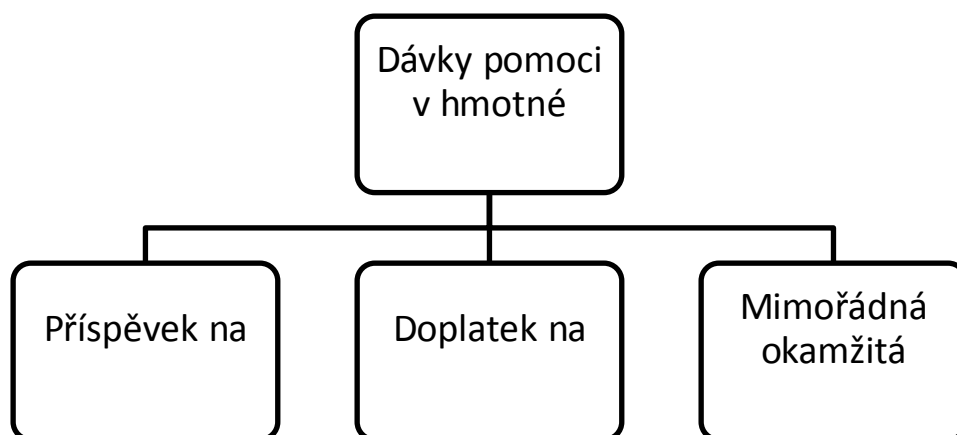
Hmotná nouze je moderní forma pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými ČR bojuje proti sociálnímu vyloučení. Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá (<http://www.mpsv.cz/cs/5>).

Stav hmotné nouze lze také vysvětlit jako situaci, ve které se nachází občan, jehož základní životní podmínky nejsou zajištěny dostatečnými příjmy a vlastním přičiněním nebo za pomoci rodiny si nemůže tyto podmínky nebo prostředky na jejich vytvoření zajistit. Společensky uznanou hranicí příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze, je životní minimum, stanovené právní normou (Tomeš 2001, s. 153).

System davek pomoci v hmotné nouzi zahrnuje dvě základní dávky, příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, na které je při splnění určitých podmínek nárok, tedy jsou dávkami fakultativními. Třetí dávka je mimořádná okamžitá pomoc, které je dávkou nárokovou, její poskytnutí závisí na posouzení příslušného orgánu (Koldinská, 2007, s. 20).

3.1 Schéma dávek v hmotné nouzi

(Beck, 2012, s. 17)

3.2 Zákon o pomoci v hmotné nouzi

Vymezuje situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Napomáhá řešení některých nárazových životních situací. Stanovuje, že každá osoba má nárok na poskytnutí základních informací, které vedou nejenom k řešení její současné situace, ale i k předcházení vzniku hmotné nouze.

Orgány, které tuto agendu zabezpečují, jsou od ledna roku 2012 krajské pobočky Úřadu práce ČR a také Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (Beck, 2012, s. 16 – 17).

Nedílnou součástí pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty a sociální poradenství napomáhající k řešení hmotné nouze nebo jejímu předcházení (§ 1, zákon o pomoci v hmotné nouzi). Kompetence v těchto oblastech mají rovněž pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a újezdní úřady (§ 7, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Osoba v hmotné nouzi

Jde v zásadě o stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním (<http://www.mpsv.cz/cs/5>).

Za stav hmotné nouze lze dle zákona o pomoci v hmotné nouzi označit dvě základní situace (§ 2):

- příjem posuzované osoby a společně posuzovaných osob po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje zákonem stanovené částky živobytí, přičemž si příjem nemůže zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zabezpečení jejich základních životních podmínek je tak vážně ohroženo,
- příjem posuzované osoby a osob s ní společně posuzovaných osob dosahuje sám nebo spolu s příspěvkem na živobytí částky živobytí, ale není dostatečný k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení a na služby, které jsou s bydlením spojené.

V hmotné nouzi není osoba dle zákona o pomoci v hmotné nouzi (§ 3)

- která prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním,

- která není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání,
- která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnání,
- které nevznikl nárok na nemocenské nebo jí náleží ve snížené výši, a to z důvodu, že si přivodila pracovní neschopnost úmyslně,
- která je osobou samostatně výdělečně činnou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění,
- které za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky byla uložena sankce, podle zákona o přestupcích,
- která nastoupila výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby,
- které byla dávka odejmuta dle § 45 odst. 2 (dávka neprávem přiznána, vyplácená, nebo vyplácená ve vyšší částce, než v jaké náležela) nebo také dle § 49 odst. 5 (nesplní-li osoba ve lhůtě stanovené příslušným orgánem povinnosti, může být po předchozím upozornění žádost o dávku zamítnuta, výplata dávky zastavena, nebo dávka odejmuta), nebo s ní společně posuzovaným osobám, a to po dobu tří kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, kdy byla dávka odejmuta.

3.3 Dávky a jejich výplata

Jak již bylo zmíněno, o dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR, veškeré náklady na dávky hradí stát. Měsíčně opakující se dávky jsou příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou. V následujících kapitolách bude o jednotlivých dávkách pojednáno podrobněji (§ 4, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

3.4 Řízení o přiznání dávky

Řízení o přiznání dávek je zahájeno na základě podání žádosti na předepsaném tiskopisu, který je k dispozici na krajských pobočkách Úřadu práce ČR nebo ho lze nalézt na internetových stránkách: <http://portal.mpsv.cz/>.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi nemá stanoven vlastní systém řízení o dávkách a využívá tedy správní řád a stanovuje pouze určité odchylky (Břeská, Vránová 2008, s. 144).

Žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi se podávají na příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR podle místa trvalého pobytu občana. V rámci řízení se posuzuje, zda je osoba či rodina skutečně v hmotné nouzi a zda splňuje podmínky nároku na příslušnou dávku. V konečné fázi se pak stanovuje výše dávky. Jednotný postup na celém území ČR zabezpečuje jednotný informační systém Ministerstva práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz/cs/5>).

Řízení o dávkách se zahajuje formou písemné žádosti oprávněné osoby podané na předepsaném tiskopise Ministerstvem práce a sociálních věcí. V řízení se nejčastěji používají listinné důkazy (Koldinská, 2007, s. 164).

O výsledku řízení se zpravidla vydává oznámení v písemné formě. Rozhodnutí o dávce se (také v oblasti státní sociální podpory) vydává jen v případech, když nebyla dávka přiznána, nebo byla odejmuta, popřípadě snížena nebo byla její výplata zastavena. Rozhodnutí se také vydává v případě, že vznikl přeplatek na již přiznané a vyplacené dávce (Koldinská, 2007, s. 164).

3.5 Zákon o životním a existenčním minimu

V systému dávek pomoci v hmotné nouzi hraje významnou roli institut životního minima. Pro stanovení podmínek nároku jsou využívány částky životního minima, způsob stanovování okruhu společně posuzovaných osob a okruh započitatelných příjmů (Břeská, Vránová, 2008, s. 21). Tyto skutečnosti upravuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon stanoví: „životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů (dále jen příjem) fyzických osob (dále jen osoba) k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít“ (§ 1, zákon o životním a existenčním minimu).

Dále zákon také mj. upravuje způsob posouzení, zda příjmy osob dosahují částek životního minima, popřípadě existenčního minima. Uvádí, že nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení, kdy odkazuje na zákon o pomoci v hmotné nouzi (doplatek na bydlení) a na zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (příspěvek na bydlení). Důvodem vyčlenění částek na bydlení je, že náklady se liší zejména podle velikosti obce, popř. v závislosti na její poloze. Proto je nelze brát jednotně za přiměřené na celém území ČR (Beck, 2012, s. 19).

3.6 Částky životního minima

S účinností od 1. 1. 2012 došlo ke zvýšení částek životního a existenčního minima, dle nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.

Životní minimum:

pro jednotlivce	3 410 Kč
pro první osobu v domácnosti	3 140 Kč
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 830 Kč
pro nezaopatřené dítě do 6 let	1 740 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	2 140 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	2 450 Kč

Existenční minimum:

Existenční minimum	2 200 Kč
--------------------	----------

Částku existenčního minima lze použít v případech sankčního snížení, a to dle zákona o pomoci v hmotné nouzi, např. v situacích:

Částka živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování (§ 24 odst.1, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Částka živobytí u osoby, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 kalendářních měsících před podáním žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný pracovní vztah z obdobného důvodu, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování (§ 24 odst.1, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Částka živobytí u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování (§ 24 odst.1, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Příspěvek na živobytí

Je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí (§ 21, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení částky živobytí, společně posuzovaných osob, rodiny, se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima (§ 21 – 29, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Příspěvek na živobytí se vyplácí v kalendářním měsíci, na který náleží, v pravidelných měsíčních lhůtách (§ 43, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

3.7 Doplatek na bydlení

Druhá dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory. Dávka je poskytována nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí. Zákon umožňuje poskytnout doplatek na bydlení i ve výjimečných případech, kdy žadatel nemá nárok na příspěvek na živobytí, případně i žadateli, který využívá jinou než nájemní formu bydlení (§ 33, zákon o pomoci v hmotné nouzi). Odůvodněné náklady na bydlení a jejich započítávání jsou řešeny v § 34 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Nárok na doplatek na bydlení, stejně jako nárok na příspěvek na živobytí vzniká dnem, kdy jsou splněny všechny podmínky stanovené zákonem o pomoci v hmotné nouzi. Náleží ode dne kdy byly tyto podmínky splněny, nejdříve však od prvního dne, kdy bylo zahájeno správní řízení. Doplatek na bydlení se vyplácí měsíčně, za kalendářní měsíc, na který náleží (§ 43, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

3.8 Mimořádná okamžitá pomoc

Je třetí dávkou v systému dávek pomoci v hmotné nouzi, která je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit. Zákon stanoví šest takových specifických situací, kdy lze osobu považovat za osobu v hmotné nouzi, protože nemá dostatek prostředků k zabezpečení svých nezbytných životních podmínek, nemá prostředky k úhradě nezbytných jednorázových výdajů. Lze také poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc osobě, která byla uznána za osobu v hmotné nouzi pro účely příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení, pokud se ocitne v některé z dále uvedených situacích (Normativní instrukce č. 1/2013). Mimořádná okamžitá pomoc se vyplácí bezodkladně (§ 43, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Dávky mimořádné okamžité pomoci se váží vždy ke konkrétní situaci spojené s určitým výdajem a tento výdaj musí být v žádosti specifikován,

pokud klient žádá o více typů dávek, musí pro každý typ vyplnit samostatnou žádost (Normativní instrukce č. 1/2013).

Situace 1: Hrozba vážné újmy na zdraví dle § 2 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

V tomto případě nejsou splněny, u osoby, podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví, a proto byla osoba uznána za osobu v hmotné nouzi (Metodický pokyn č. 2/2006).

Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima, v případě nezaopatřeného dítěte do výše životního minima (§ 37, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Pro tento účel se osoba posuzuje bez dalších společně posuzovaných osob. Nárok na dávku vzniká dnem, kdy ji orgán pomoci v hmotné nouzi přízná (§ 38, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Situace 2 : Mimořádná událost dle § 2 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi

V daném případě se jedná o osobu postiženou vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.) kde její celkové sociální a majetkové poměry nejsou takové, že jí umožní překonat nepříznivou situaci vlastními silami. Dávku lze poskytnout až do výše 15ti násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do výše 51 150 Kč (§ 37, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Pokud osobu postihne i jiná mimořádná událost, která není v příslušném ustanovení zákona uvedena, pak je v rámci správního uvážení úřadu práce, zda vzniklou událost za mimořádnou uzná. Situace se posuzuje v rámci okruhu společně posuzovaných osob a poskytuje se jedné osobě z okruhu (§ 36, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Smyslem této dávky je zabezpečit osobu na přechodnou dobu, než bude možné poskytnout pomoc z dalších zdrojů, např. plnění pojištění (Normativní instrukce č. 1/2013).

Situace 3: Úhrada jednorázového výdaje dle § 2 odst. 5 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi

Nárok na tuto dávku má osoba, která byla uznána za osobu v hmotné nouzi, neboť nemá vzhledem k příjmům, celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků spojených s úhradou jízdného. I zde lze dle správního uvážení uznat i jiné výdaje za nezbytný jednorázový výdaj. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje. Pro tento účel se posuzuje osoba samostatně, s výjimkou případné úhrady nákladů spojených s bydlením (Metodický pokyn č. 2/2006).

Situace 4: Úhrada nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby dle § 2 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi

Jedná se o situaci, kdy osoba, uznaná za osobu v hmotné nouzi nemá dostatečné prostředky k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby, který je nezbytný pro zajištění základních životních potřeb (např. lednice, pračka, postele) a nelze bez těchto předmětů únosně v dané domácnosti fungovat. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10ti násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč (§ 37, zákon o pomoci v hmotné nouzi). I v tomto případě se osoba posuzuje v rámci okruhu společně posuzovaných osob (§ 36, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Na základě správního uvážení orgán pomoci v hmotné nouzi posuzuje, zda se jedná o věc, která má charakter předmětu dlouhodobé potřeby, zda není předmět příliš nákladný, zda je nepostradatelný a také zda bude i nadále majetkem žadatele a nehrozí zde, že zůstane jiné třetí osobě (Beck, 2012, s. 109).

Situace 5: Úhrada odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí dle § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi

Tento typ dávky je stěžejní pro mou bakalářskou diplomovou práci, kdy cílem je zmapování důvodů žádosti o tento typ dávky pro rodiny s dětmi.

Zde se jedná o situace, kdy rodina nemá dostatečné prostředky na úhradu školních pomůcek, nákladů vzniklých s pobytem dítěte na škole v přírodě, na lyžařském kurzu, na letním táboře. Lze zde zahrnout i jiné aktivity, např. jazykové kurzy pro děti, účast na zájmové činnosti (kroužky, sportovní aktivity, jazykové kurzy). Úřad práce zjišťuje, na základě správního uvážení, zda např. škola nemá fond na úhradu vzniklých nákladů, či existuje i jiná možnost úhrady na kurzy, tábory apod. a to formou preventivních fondů zdravotních nebo jiných pojišťoven. Zda existuje obdobná zájmová činnost méně finančně náročná, zda je účast dítěte na akcích nezbytná (Normativní instrukce č. 1/2013).

V souvislosti se sociálně - právní ochranou dětí lze do této kategorie také zařadit odbornou poradenskou pomoc poskytovanou poradenským zařízením (odborné poradenství pro péči o děti, rodinná poradna, manželská poradna), registrovaným poskytovatelem sociálních služeb (raná péče, terénní programy, krizová pomoc), dětským psychologem, střediskem výchovné péče, pedagogicko – psychologickou poradnou a jiná. Lze zde zařadit i cestovní náklady rodičů na návštěvy dítěte, umístěného v zařízení pro výkon ochranné nebo ústavní výchovy, v zařízení vyžadující okamžitou pomoc, v náhradní rodinné péči. Náklady spojené s dočasným pobytem dítěte u rodičů, mohou být také předmětem dávky mimořádné okamžité pomoci, kdy se jedná o dítě, kterému bylo nařízeno např. předběžné opatření, ústavní výchova, ochranná výchova. V tomto případě orgán pomoci v hmotné nouzi spolupracuje s sociálně - právní ochranou dětí, kdy příslušný orgán sociálně – právní ochrany dětí udělil souhlas s pobytem dítěte u rodičů, a vyžádá si potřebné informace, konzultuje s ním

odůvodněnost mimořádné okamžité pomoci. V rámci této dávky lze poskytnout finanční pomoc také pěstounům, kteří si vezmou dítě do pěstounské péče, na překlenutí doby, než si vyřídí pěstounské dávky (Beck, 2012, s. 110).

Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10ti násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč (§ 36, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Pro uvedené situace se posuzuje osoba včetně osob společně posuzovaných (§ 37, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Situace 6. Ohrožení sociálním vyloučením dle § 2 odst. 6 zákona o pomoci v hmotné nouzi

Pro účely hmotné nouze se v této kategorii mohou ocitnout osoby ohrožené sociálním vyloučením. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí (Metodický pokyn č. 2/2006).

Dávku lze poskytnout až do výše 1000 Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce, tj. maximálně částku 13 640 Kč (§ 37, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

V tomto případě se osoba posuzuje bez společně posuzovaných osob. V rámci správního uvážení má orgán pomoci v hmotné nouzi možnost stanovit další okruhy osob, u nichž by mohlo hrozit sociální vyloučení (Normativní instrukce č. 1/2013).

3.9 Společná ustanovení k dávkám mimořádné okamžité pomoci

Mimořádná okamžitá pomoc by se neměla poskytovat v případech, kdy je již určitý náklad osobou uhrazen, protože osoba již prostředky na vzniklé náklady nepotřebuje. Dávky se poskytují na základě komplexního zhodnocení dané situace, individuálně. Posouzení je na úřadu práce, v rámci

správního uvážení, zda uzná osobu požadující mimořádnou okamžitou pomoc za osobu v hmotné nouzi a zda danou situaci v odůvodnění vyhodnotí jako důvodnou či nedůvodnou pro nárok na dávku (Normativní instrukce č. 1/2013).

Součástí zhodnocení oprávněnosti na mimořádnou okamžitou pomoc, především v případě žádosti na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby dle § 2 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi, je také sociální šetření v místě obydli, kde tyto osoby žijí (§ 63, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Žádost o mimořádnou okamžitou pomoc musí obsahovat stručný popis mimořádné události, nebo okamžité životní situace a také účel, ke kterému má být dávka použita (§ 72, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Rozhodné období ke zjištění veškerých skutečností pro nárok a výši dávky je aktuální měsíc. Rozhodným obdobím, kdy se zjišťuje příjem, je období jednoho kalendářního měsíce předcházejícího aktuálnímu měsíci (§ 10, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Nárok na dávku mimořádné okamžité pomoci a její výplatu vzniká dnem přiznání dávky (§ 38, § 43 zákon o pomoci v hmotné nouzi).

V případě, že nebude mimořádná okamžitá pomoc využita k účelu, pro který byla přiznána, nebo byla využita jen částečně, jedná se o přeplatek a osoba je povinna dávku, nebo její část vrátit orgánu pomoci v hmotné nouzi (§ 51, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Posouzení, zda se osoba považuje za osobu v hmotné nouzi, pro dávky mimořádné okamžité pomoci, je v kompetenci orgánu pomoci v hmotné nouzi. V rámci správního uvážení zhodnotí, zda je osoba v hmotné nouzi, zda se nachází v situaci, kterou uvedla v žádosti o dávku. V odůvodnění (oznámení nebo rozhodnutí) vyhodnotí situaci jako oprávněnou nebo neoprávněnou pro přiznání dávky (Normativní instrukce č. 1/2013).

4 SPRÁVNÍ UVÁŽENÍ

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, správní uvážení je zásadní pro posouzení nároku na dávku mimořádné okamžité pomoci, kdy se orgán pomoci v hmotné nouzi, ve správním řízení, řídí právě správním uvážením. Lze tady říct, že se jedná o postup samostatného uvažování správního orgánu při rozhodování v konkrétní situaci.

Takto je charakterizováno správní uvážení i v odborné literatuře: „Pro správní uvážení je však typické, že právní úprava této činnosti ponechává subjektu rozhodování prostor pro vlastní úvahu, zda a /nebo jak v konkrétní situaci postupovat“ (Skulová, 2003, s. 9).

Správní uvážení musí samozřejmě disponovat určitými limity stanovenými zákonem. Způsob a meze použití správního uvážení jsou pak měřítkem určujícím dimenzi pro volnou úvahu správního orgánu (Skulová, 2003, s. 82).

V kapitole, pojednávající o dávkách mimořádné okamžité pomoci, bylo nastíněno 6 situací, kdy se může poskytnout mimořádná okamžitá pomoc.

Tyto situace však nejsou taxativním výčtem, jedná se pouze o instrukci, kdy se může dávka mimořádné okamžité pomoci poskytnout. Orgán pomoci v hmotné nouzi může tuto dávku přiznat i z jiných důvodů, pokud to vyžaduje daná situace (Metodický pokyn č. 3/2011).

5 SOCIÁLNÍ ŠETŘENÍ

Jak již bylo zmíněno, v kapitole o společných ustanoveních k dávkám mimořádné okamžité pomoci, dalším důležitým krokem pro objektivní posouzení nároku na dávku, je také sociální šetření v místě bydliště osob, které žádají o dávku.

„Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi jsou oprávněni v souvislosti s plněním úkolů vstupovat do obydlí a provádět zde sociální šetření, k jehož výsledkům se pak přihlíží při posouzení nároku na dávky hmotné nouze. Toto šetření mohou provádět na základě souhlasu žadatele (příjemce) o dávku a společně posuzovaných osob. Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi se při provádění šetření musí prokázat služebním průkazem a zvláštním oprávněním, které slouží jako doložka služebního průkazu“ (Metodický pokyn č. 3/2011).

V případě, že žadatel o dávku nebo osoba společně posuzována nedá souhlas se vstupem do obydlí, čímž neumožní provést sociální šetření a ověřit skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, může být mj. dávka zamítnuta (§ 63, zákona o pomoci v hmotné nouzi).

V souvislosti se sociálním šetřením v místě obydlí vyplývají zaměstnancům orgánů pomoci v hmotné nouzi povinnosti:

- chránit práva a zájmy osob v hmotné nouzi, přitom respektovat jejich důstojnost, soukromí a důvěrnost sdělení a zachovávat mlčenlivost, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak,
- informovat každou osobu o možných postupech řešení hmotné nouze a zapojovat ji do řešení její situace a vést ji k vlastní odpovědnosti,
- respektovat jedinečnost každé osoby bez ohledu na její původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, ekonomickou situaci, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, náboženské a politické přesvědčení, a to bez ohledu na skutečnost, jak se tato osoba podílí na životě společnosti,

- vyhledávat aktivně osoby, které jsou ohroženy hmotnou nouzí nebo se již ve stavu hmotné nouze nacházejí,
- spolupracovat s obcí, v jejíž působnosti se bydliště osoby v hmotné nouzi nachází (§ 64, zákona o pomoci v hmotné nouzi).

6 ÚŘAD PRÁCE

Od 1. 1. 2012 jsou dávky pomoci v hmotné nouzi administrativně prováděny prostřednictvím jednoho orgánu, a to je Úřad práce ČR. Došlo ke sjednocení výplaty nepojistných dávek, kdy veškeré služby v oblasti zaměstnanosti, státní sociální podpory, dávek pro osoby se zdravotním postižením a také dávek pomoci v hmotné nouzi lze vyřídít na kontaktních pracovištích úřadu práce.

Úřad práce byl zřízen s účinností od 1. 4. 2011 zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů (dále jen „zákon o úřadu práce“).

Úřad práce plní úkoly v oblastech: „zaměstnanosti, ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele, státní sociální podpory, dávek pro osoby se zdravotním postižením, příspěvku na péči a inspekce poskytování sociálních služeb, pomoc v hmotné nouzi, inspekce poskytování sociálně-právní ochrany a dávek pěstounské péče“ (§ 4, zákon o úřadu práce).

Organizačně je úřad práce členěn: generální ředitelství, krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajské pobočky“), součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště (§ 2, zákon o úřadu práce).

Náplní krajských poboček úřadu práce je mimo jiné rozhodování o dávkách pomoci v hmotné: příspěvku na živobytí, doplatku na bydlení, mimořádné okamžité pomoci. Rozhoduje o jejich výši a vyplácí dávky (§ 61, zákon o pomoci v hmotné nouzi).

Krajská pobočka v Ostravě – Úřadu práce ČR je jedním z kontaktních pracovišť, kdy se dále dělí na tři samostatné kontaktní pracoviště, které se zabývají agendou hmotné nouze:

- Kontaktní pracoviště Ostrava (Moravská Ostrava)
 - Kontaktní pracoviště Ostrava (Poruba)
 - Kontaktní pracoviště Ostrava (Zábřeh)
- (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostava>)

Jak již bylo uvedeno, kontaktní pracoviště se zabývají rozsáhlou agendou. Jelikož cílem mé práce jsou dávky mimořádné okamžité pomoci, popíši blíže jen referáty hmotné nouze v Ostravě (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostava>).

6.1 Referát hmotné nouze Ostrava – Centrum

Tento referát sídlí na adrese Husova 1591/7, Moravská Ostrava. Správním obvodem je území městských obvodů Hošťálkovice, Mariánské Hory a Hulváky, Michálkovice, Moravská Ostrava a Přívoz, Lhotka, Petřkovice, Radvanice a Bartovice, Slezská Ostrava. Dále zde patří také přidružené obce Čavisov, Dolní Lhota, Horní Lhota, Klimkovice, Olbramice, Stará Ves nad Ondřejnicí, Šenov, Václavovice, Velká Polom, Vřesina a Zbyslavice. V současné době má tento referát 26 zaměstnanců, z toho 1 vedoucí, 11 sociálních pracovníků a 14 referentů nepojistných sociálních dávek (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostava>).

Tabulka č. 1 – Počet obyvatel přihlášených k trvalému pobytu ke dni 1. 1. 2013.

Městské obvody	Počet obyvatel
Hošťálkovice	1 591
Mariánské hory a Hulváky	12 036
Michálkovice	3 207
Moravská Ostrava a Přívoz	37 700
Lhotka	1 266
Petřkovice	3 074
Radvanice a Bartovice	6 433
Slezská Ostrava	20 395
Přidružené obce	Počet obyvatel
Čavisov	525
Dolní Lhota	1 434
Horní Lhota	789
Klimkovice	4 333
Olbramice	661
Stará Ves nad Ondřejnicí	2 709
Šenov	6 112
Václavovice	1 917
Velká Polom	2 013
Vřesina	2 842
Zbyslavice	612
Celkový počet obyvatel	109 649

Jako zdroj byly použity informace uvedené na <http://portal.mpsv.cz/upcr> a <http://www.ostrava.cz/cs>.

6.2 Referát hmotné nouze Ostrava – Jih

Tento referát sídlí na adrese Na Obvodu 1098/41, Vítkovice. Správním obvodem je území městských obvodů Hrabová, Nová Bělá, Stará Bělá, Proskovice, Ostrava – Jih, Vítkovice a obec Vratimov. Celkový počet zaměstnanců je 26, z toho 1 vedoucí, 6 sociálních pracovníků a 19 referentů nepojistných sociálních dávek (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostrava>).

Tabulka č. 2 – Počet obyvatel přihlášených k trvalému pobytu ke dni 1. 1. 2013.

Městské obvody	Počet obyvatel
Hrabová	3 633
Nová Bělá	1 789
Stará Bělá	3904
Proskovice	1 216
Ostrava – Jih	104 677
Vítkovice	7191
Přidružené obce	Počet obyvatel
Vratimov	6 945
Celkový počet obyvatel	129 355

Jako zdroj byly použity informace uvedené na <http://portal.mpsv.cz/upcr> a <http://www.ostrava.cz/cs>.

6.3 Referát hmotné nouze Ostrava – Západ

Tento referát sídlí na adrese Gen. Sochora 6031/2, Poruba. Správním obvodem je území městských obvodů Krásné Pole, Martinov, Nová Ves, Plesná, Polanka nad Odrou, Poruba, Pustkovec, Svinov, Třebovice. Celkový počet zaměstnanců je 17, z toho 1 vedoucí, 12 sociálních pracovníků a 4 referenty nepojistných sociálních dávek. Je nejmenším referátem hmotné nouze v Ostravě (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/msk/kop/ostava>).

Tabulka č. 3 – Počet obyvatel přihlášených k trvalému pobytu ke dni 1. 1. 2013.

Městské obvody	Počet obyvatel
Krásné Pole	2 504
Martinov	1 111
Nová Ves	695
Plesná	1 370
Polanka nad Odrou	4844
Poruba	65 898
Pustkovec	1 239
Svinov	4314
Třebovice	1 850
Celkový počet obyvatel	83 825

Jako zdroj byly použity informace uvedené na <http://portal.mpsv.cz/upcr> a <http://www.ostava.cz/cs>.

V kapitole jsem popsala tři referáty, ze kterých budu čerpat poznatky pro analýzu výzkumu.

Praktická část

7 PŘEDMĚT A CÍLE VÝZKUMU

V této kapitole uvedu metodu výzkumu, období výzkumu, sběr dat, konkrétní ukazatele ze získaných dat.

Tento výzkum je zaměřen na dávku pomoci v hmotné nouzi – mimořádnou okamžitou pomoc, a to: Úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí dle § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi. Analýza této dávky, vyplácené Kontaktním pracovištěm Ostrava, je cílem mé bakalářské diplomové práce. Jde tedy o analýzu mimořádné okamžité pomoci poskytované dle § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi, tedy určené prioritně pro rodiny s dětmi. Tato lokalita byla vybrána z důvodu, že jsem zaměstnancem Kontaktního pracoviště Ostrava a mám přístup k datům o dávkách pomoci v hmotné nouzi, prostřednictvím aplikačního programu Hmotná nouze.

Metoda výzkumu

Pro tento výzkum byla vybrána kvantitativní metoda, obsahová analýza. Tato analýza je definována jako objektivní metoda analýzy sdělení. V případě, že by dva nebo více výzkumníci nezávisle analyzovali stejný materiál, musí dojít ke shodným závěrům (Disman, 2005, s. 169).

Období výzkumu

Pro obsahovou analýzu bylo zvoleno období kalendářního roku 2012, kdy z důvodu sociální reformy došlo k tomu, že agenda hmotné nouze byla převedena na úřady práce a byl zaveden zcela nový aplikační program. Předchozí období v souvislosti s těmito změnami již nebylo možné objektivně zhodnotit.

Sběr dat

Na pracovišti jsem získala data z aplikačního programu Hmotná nouze, který zpracovává dávky pomoci v hmotné nouzi od 1. 1. 2012. Pomocí filtrů byly získány jednotlivé ukazatele, které byly zpracovány do tabulek MS Excel a následně z těchto tabulek byly vytvořeny grafy. Tabulky byly koncipovány pro poskytnuté účely dané mimořádné okamžité pomoci (školy v přírodě, dětské tábory, lyžařské kurzy, kroužky, školní potřeby a OSPOD). Tyto dávky byly zkoumány i samostatně pro každý referát a byly zde i posouzeny typy rodin (úplná a neúplná), které si o mimořádnou okamžitou pomoc žádaly. Vytvořené tabulky byly vyplněny z dat aplikačního programu jednotlivě a údaje byly mechanicky zaznamenávány do předem připravených tabulek. Takto vyplněné tabulky byly převedeny do grafů, které budou uvedeny dále.

U dávek mimořádných okamžitých pomoci pro rodiny s dětmi, které jsou cílem výzkumu byly vybrány tyto parametry:

- účel mimořádné okamžité pomoci,
- referát hmotné nouze, který rozhodoval o dávce,
- úplná nebo neúplná rodina.

Ukazatele

- porovnání počtu mimořádných okamžitých pomoci pro rodiny s dětmi v jednotlivých měsících roku 2012 a mezi jednotlivými referáty v Ostravě,
- porovnání počtu mimořádných okamžitých pomoci dle účelu za rok 2012 a jednotlivými referáty v Ostravě,
- porovnání počtu přiznaných dávek za rok 2012 a mezi úplnou a neúplnou rodinou,
- porovnání počtu přiznaných dávek dle účelu a mezi úplnou a neúplnou rodinou.

8 VÝZKUM

V této kapitole budu porovnávat uvedené ukazatele výzkumu. Zároveň vysvětlím zjištěné poznatky a odvodím závěry. Pro orientaci v grafech budou použity zkratky. Jejich význam je popsán v této tabulce.

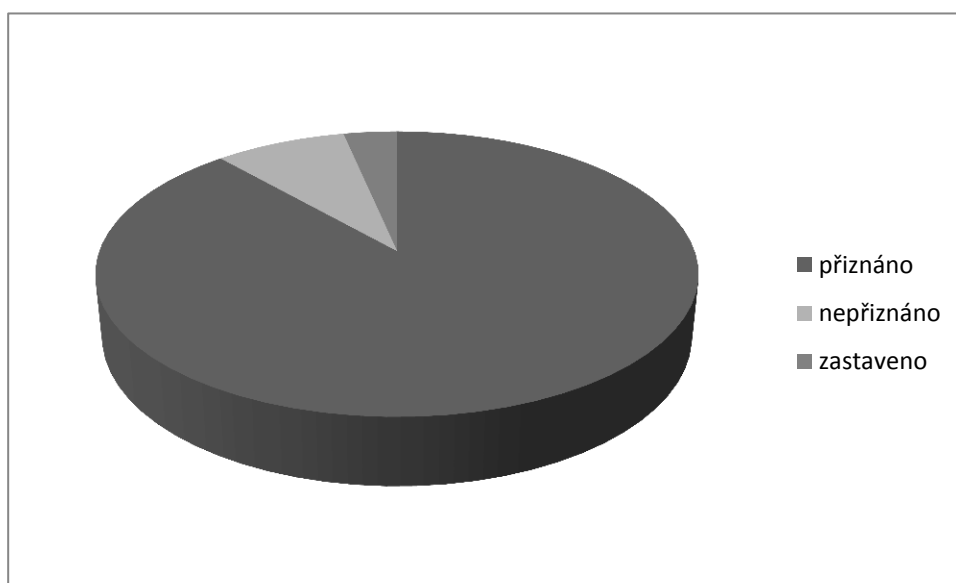
Tabulka č. 4 - Použité zkratky ve výzkumu

KOP	Kontaktní pracoviště Ostrava
Centrum	Referát hmotné nouze pro Ostravu – Centrum
Jih	Referát hmotné nouze pro Ostravu – Jih
Západ	Referát hmotné nouze pro Ostravu – Západ
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
MopND	Mimořádná okamžitá pomoc – úhrada odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí

1. Porovnání počtu mimořádných okamžitých pomocí pro rodiny s dětmi v jednotlivých měsících roku 2012 a mezi jednotlivými referáty v Ostravě.

Toto porovnání je znázorněno v níže uvedených grafech.

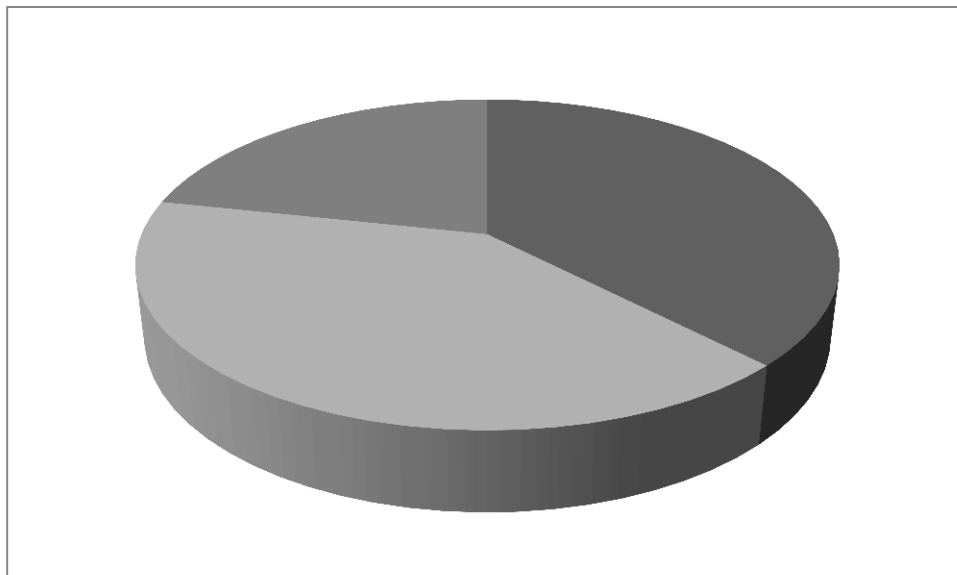
Graf č. 1 – Celkový počet mimořádných okamžitých pomocí za rok 2012

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: V roce 2012 bylo podáno celkem 925 žádostí o MopND. Z celkového počtu bylo přiznáno 818 MopND, nepřiznáno 76 MopND, zastavených řízení bylo 31 MopND. Dle zjištěných dat jsou nepřiznané dávky z důvodu již uhrazeného nákladů před podáním žádosti o mimořádnou okamžitou pomoc a také z důvodu neopodstatněnosti dané žádosti. Zastavená řízení se týkají zpětvzení žádosti klienta na vlastní žádost, kdy již nežadají dalšího projednání. Minimální počet (do 20) nepřiznaných dávek a zastavených řízení vzniklo duplicitním zadáním žádosti do systému a následně pak tato situace byla ukončena formou zastaveného řízení v dané věci.

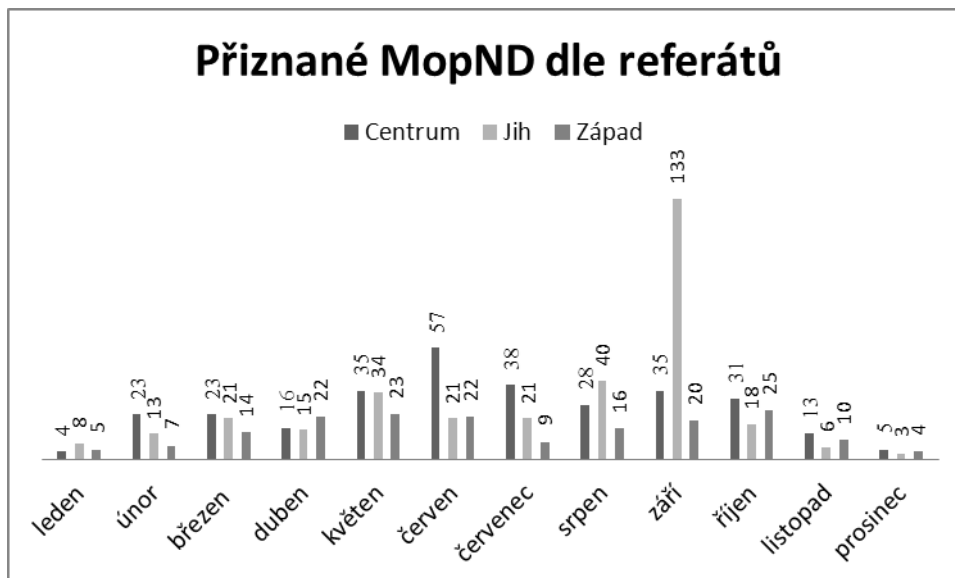
Graf č. 2 – Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 dle referátů hmotné nouze v Ostravě

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: Tento graf znázorňuje v % všechny přiznané mimořádné okamžité pomoci: Centrum 308, Jih 334 a Západ 176. Z tohoto lze vyvodit, že tento výsledek je korespondující s počtem obyvatel v dané lokalitě (tabulky č. 1 až 3, uvedené v kapitole Úřad práce), kdy by bylo dalším zkoumáním zajímavé zjistit jaká je návaznost na počet rodin v daných referátech. Tato studie však není předmětem této práce, ale je to zajímavé rozšiřující téma.

Graf č. 3 – Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 dle referátů hmotné nouze v Ostravě a jednotlivých měsíců

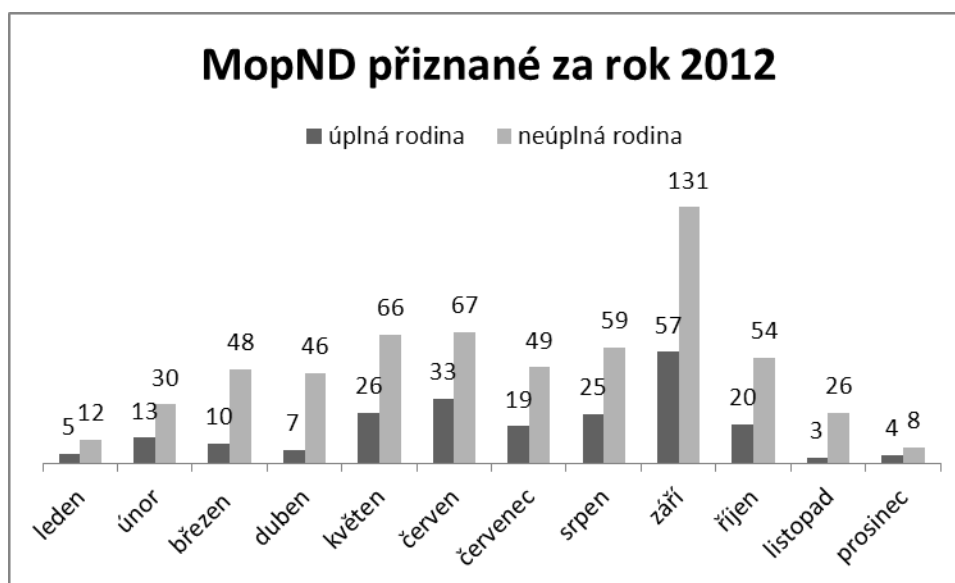

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: Z předchozího grafu vyplynulo, že nejvíce dávek poskytl referát Ostrava Jih, kdy je názorně z grafu č. 3 viditelné navýšení počtu žádostí v měsíci září, čímž se takto řadí k měsíci s největším počtem žádostí. Rozdílné počty žádostí lze vysvětlit obdobím v roce, kdy např. září je měsícem začátku školního roku a rodiče si žádají o dávku mimořádné okamžité pomoci na pořízení školních potřeb. V období jarních měsíců (březen, duben, květen) jsou převážně účelem dávek příspěvky na školy v přírodě a v červnu a červenci pak na dětské tábory. Měsíční průměr, v počtu podaných žádostí, je 77 a 68 žádostí přiznaných. Z grafu je viditelné, že v průběhu celého výzkumného období je rozdílný počet poskytnutých dávek mimořádných okamžitých pomoci, a to vzhledem k různým potřebám rodin s dětmi. Tento ukazatel je zmapován v následujících grafech.

2. Porovnání počtu přiznaných dávek za rok 2012 a mezi úplnou a neúplnou rodinou.

Graf č. 4 – Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou v Ostravě

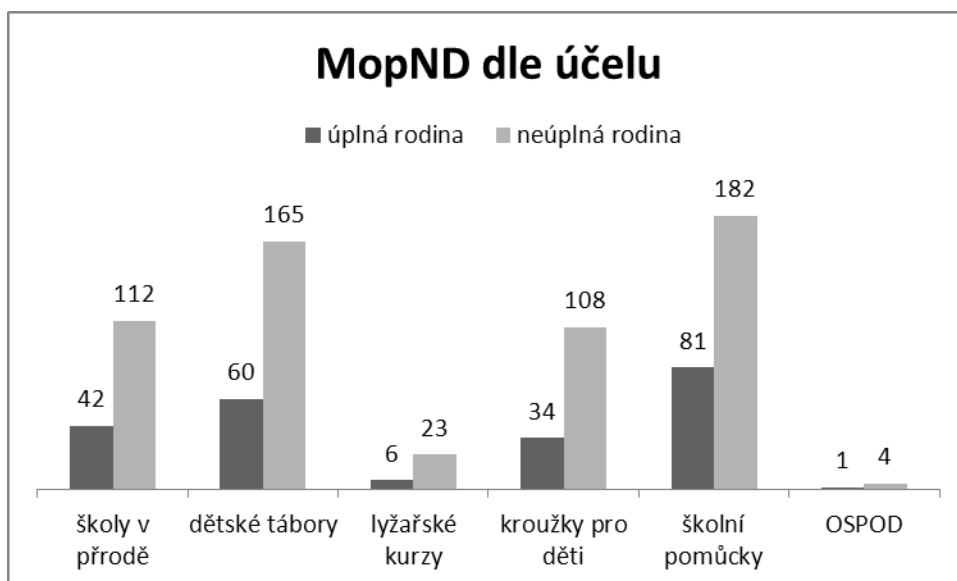

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: Z tohoto grafického znázornění opět vyplývá, že o dávku mimořádné okamžité pomoci žádají častěji klienti, kteří tvoří neúplnou rodinu, tedy, kdy děti žijí pouze s jedním s rodičů. Počet přiznaných žádostí je celkem 818, kdy z toho 222 je přiznáno pro úplnou rodinu a 596 pro neúplnou rodinu. I zde lze potvrdit závěr z grafu č. 3, kdy lze vyhodnotit, že v období nejvyšších počtů žádostí o mimořádnou okamžitou pomoc, je více žadatelů o dávky, kteří tvoří neúplnou rodinu, což je ukazatelem, že tito žadatelé nemají dostatek finančních prostředků na zajištění aktivit, školních potřeb apod. pro své děti. Jak dalece ovlivňuje stav rodiny počet a účelovost žádostí o poskytnutí dávky mimořádné okamžité pomoci ukáže následující zpracovaný ukazatel.

3. Porovnání počtu přiznaných dávek dle účelu a mezi úplnou a neúplnou rodinou

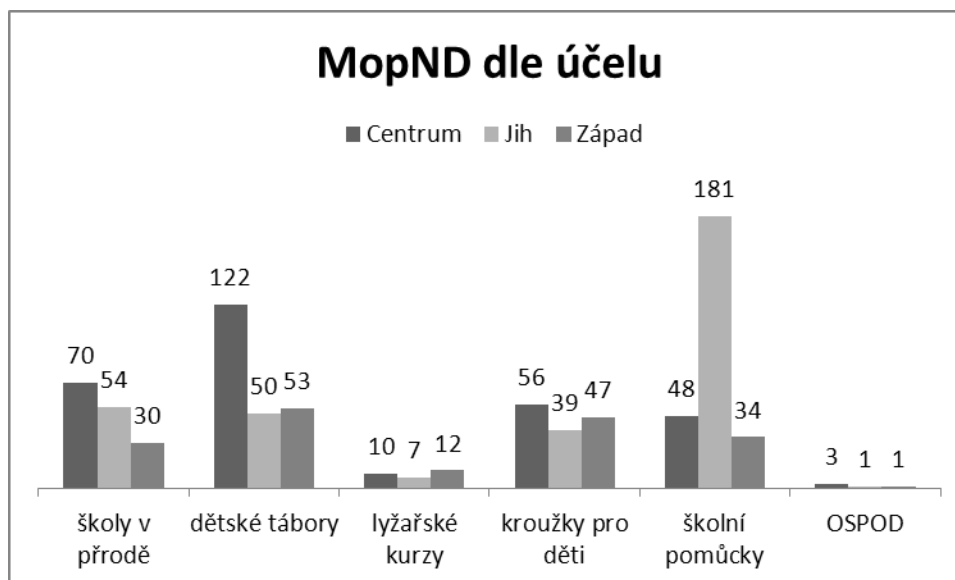
Graf č. 5 – Celkový počet mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou a účelem žádosti o dávku mimořádné okamžité pomoci

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: Jak již bylo uvedeno, nejvíce žadatelů o dávku mimořádné okamžité pomoci jsou rodiny s osamělým rodičem. Je nutné uvést, že 99% přiznaných dávek mimořádné okamžité pomoci je poskytováno klientům, kteří zároveň pobírají opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi, a to příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Jedná se tedy o osoby, které se nacházejí v hmotné nouzi a nemají dostatek prostředků na mimořádné výdaje. S finanční zátěží rodinného rozpočtu se lépe vyrovnávají rodiny s oběma rodiči, což je evidentní z grafu. Následující graf ukáže, která oblast účelu je pro rodiny nejvíce nákladná.

Graf č. 6 – Celkový počet mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou a účelem žádosti o dávku mimořádné okamžité pomoci

Zdroj: vlastní výzkum

Výstup: Z výzkumného období lze také vyvodit, že největší zátěží pro rodiče je pořízení školních pomůcek pro své děti, dále pak úhrada nákladů spojených s dětským táborem, školou v přírodě. Rodiče mají také zájem o další aktivní využití volného času svých dětí a žádají o poskytnutí příspěvku na různé kroužky, jak umělecké tak také i sportovní.

Lyžařské kurzy pro děti nejsou atraktivní záležitostí pro žadatele, a to lze odůvodnit dalšími výdaji, které obnáší účast dítěte na kurzu, což může být pořízení dostatečného zimního oblečení a také pořízení lyžařské výbavy. Součástí lyžařského výcviku bývá také poplatek za vlek, který nebývá součástí přihlášky dítěte na lyžařský výcvik a není tedy předmětem žádosti o poskytnutí mimořádné okamžité pomoci. Dalším aspektem pro neúčast na lyžařském výcviku je i to, že mnoho školských zařízení již tyto kurzy nepořádá, neboť jejich cena je vysoká a není o ně zájem ze strany rodičů.

Cena lyžařského kurzu se pohybovala od 2000 Kč do 3500 Kč, pro jedno dítě na 5 dnů.

Naopak dětské tábory jsou rodiči vyhledávány, nejedná se zde o nákladné vybavení a děti jsou mezi svými vrstevníky, což utužuje jejich vazbu na kolektiv. Cena za dětský tábor se pohybovala v cenovém rozmezí od 2000 Kč do 4000 Kč, kdy se však jednalo o pobyt minimálně 10 dní. Školy v přírodě jsou pořádány školským zařízením v rámci výuky a jejich cena nebývá vysoká, některé lokality mají tyto pobyty spolufinancovány z různých fondů a děti tráví čas společně se svými spolužáky a učiteli. Tyto pobyty jsou často také spojeny s léčebnými procedurami, což je pro děti z našeho regionu prospěšné. Finanční příspěvek na pobyt ve škole v přírodě se pohyboval v rozmezí 500 Kč až 2000 Kč, na dobu 5 až 10 dní.

Pořízení školních pomůcek pro děti, na začátku školního roku, je pro rodiče největší zátěží v jejich rozpočtu. Rok od roku cena pomůcek narůstá a rodiče nejsou na tento, i když předvídatelný, výdaj připraveni. Žádosti o příspěvek na školní pomůcky se pohybovaly v relaci od 500 Kč do 5000 Kč.

Minimální byl počet žádostí OSPOD. Jednalo se o příspěvek, kdy bylo dítě, které je umístěné v dětském domově, výchovném ústavu, doma u rodičů v období prázdnin. Odpověď na otázku proč tak málo není jednoduchá, snad lze vyvodit, že si rodiče o tuto dávku nežadají.

Závěr

Tématem mé bakalářské diplomové práce byla dávka mimořádné okamžité pomoci, pro rodiny s dětmi, tedy jedna z fakultativních dávek určená prioritně pro rodiny s dětmi. Úvod práce byl věnován sociální politice, která je součástí života každého občana v naší zemi. Podrobněji byla popsána rodinná politika, která byla prioritní pro mou práci. Další kapitolou bylo seznámení se strukturou sociálního zabezpečení v ČR, kdy jedním z pilířů je sociální pomoc a součástí sociální pomoci je hmotná nouze, která se zabývá nepojistnými dávkami. Mezi tyto dávky patří mimořádná okamžitá pomoc. Následně jsem uvedla právní ukotvení jak hmotné nouze, tak také zákona o životním a existenčním minimu. Dále jsem popsala druhy dávek hmotné nouze, postup řízení nároku na tyto dávky a jejich výplatu. V souvislosti s těmito stěžejními zákony jsem popsala právní ukotvení při poskytování dávek mimořádné okamžité pomoci. V souladu s tím, že dávky mimořádné okamžité pomoci, jsou dávkami fakultativními, jsem se dále zabývala správním uvážením, které je zásadní pro posuzování nároku na tuto dávku. Dalším ukazatelem pro správní řízení ve věci poskytování mimořádné okamžité pomoci je také sociální šetření v domácnosti, proto byla tomuto tématu věnována další kapitola. Jako další jsem popsala instituci úřad práce, jako orgán, který vyplácí nepojistné dávky, dávky pomoci v hmotné nouzi. Praktickou část jsem uvedla lokalitou, ve které jsem prováděla svůj výzkum, dále jsem představila předmět, cíl, metodu a ukazatele svého výzkumu. Z realizace svého výzkumu, ze svých zjištění jsem vyvodila závěry, kterými jsem naplnila svůj cíl bakalářské diplomové práce, což bylo zmapování důvodů žádostí o mimořádnou okamžitou pomoc pro rodiny s dětmi.

Jako sociální pracovnice jsem měla možnost tento výzkum provádět na svém pracovišti, o to bylo snadnější získávání potřebných dat. Tato data mě nepřekvapila, neboť z mé dlouhé praxe bylo možno již vysledovat, že dávky mimořádné okamžité pomoci, určené primárně pro rodiny s dětmi jsou dávkami ovlivněnými určitými potřebami rodin, a to ve velké závislosti na účelu poskytovaných dávek. Tento účel je ovlivněn obdobím, kdy si

rodiny o tyto dávky žádají. Což je patrné z výzkumu, kdy jednotlivý účel dávky je podmíněn obdobím, ve kterém je o dávku požádáno. Na počátku školního roku se jedná převážně o školní pomůcky, v období před prázdninami rodiny preferují pro své děti možnost účasti na dětských táborech. V období poplatků za mimoškolní aktivitu svých dětí se jedná zase o příspěvky na úhradu různých kroužků. Z výzkumu lze vyvodit, že rodiče nejsou na náhlý mimořádný výdaj zcela připraveni, zejména při začátku školního roku, kdy jsou zaskočeni požadavky ze strany školských zařízení na vybavení dítěte na výuku, v období nadcházejících prázdnin zajistit dětem pobyt mimo městskou lokalitu.

Výzkumem bylo zjištěno, že rodiny, které si žádají o mimořádnou okamžitou pomoc, jsou rodiny, které pobírají opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi. V souvislosti s porovnáním, zda si o dávku mimořádné okamžité pomoci žádají častěji rodiče samoživitelé, či nikoliv, lze jednoznačně vyhodnotit, že žadateli o dávku jsou rodiny s jedním rodičem, kdy jejich majetková a sociální situace není dostatečná k zajištění mimořádných výdajů spojených s dětmi. V mnoha případech se jedná o rodiče samoživitele, kteří nemají finanční podporu z jiné strany a chtějí svým dětem dopřát rovnocenný standart vůči dětem, které mají úplné rodinné zázemí. Můžeme tedy vyvodit, že mají zvýšený zájem dětem zajistit maximální využití volného času.

Ze získaných dat, z prováděného výzkumu, je zřetelné, že při posuzování nároku na dávku mimořádné okamžité pomoci, hraje velkou roli také přístup referátu k poskytování těchto dávek.

Referát, na kterém pracuji, Centrum, seznámil své klienty se skutečností, že mimořádná okamžitá pomoc na úhradu školních pomůcek není nepředvídatelným, neočekávaným výdajem, tudíž na tento účel nebyla dávka poskytována. Klienti byli poučeni, že na školní pomůcky si mohou spořit během celého roku. Pokud byla dávka poskytnuta, tak jen minimálně, a to opět bylo vázáno správním uvážením dané pracovnice. Z toho může vyplývat rozdílnost počtu těchto přiznaných dávek mezi jednotlivými referáty Ostravy.

Z hlediska počtu obyvatel v daném správním obvodu nebyl výstupem z výzkumu zaznamenán žádný markantní rozdíl.

Celý výzkum jsem prováděla pouze analýzou z aplikačního programu, nehovořila jsem s žadatelem o dávku, neměla jsem možnost nahlédnout do záznamu ve spisové dokumentaci. Neznám sociální a majetkovou situaci daných rodin. Byla jsem pouze analyzátořem již dat uvedených v databázi. Své závěry jsem tedy vyvodila pouze z uvedeného. Jelikož v oblasti poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi, potažmo dávek sociální potřebnosti pracuji již řadu let, využila jsem také ve své práci postřehy a zkušenosti získané za dlouholetou praxi.

Z výzkumu vyplývá, že i když zkoumaná data na kontaktním pracovišti Ostrava jsou nejednotná, každý referát k poskytování mimořádných okamžitých pomoci přistupuje rozdílně. Toto pramení z nejednotnosti metodického vedení, kdy v podstatě si každý referát ustanovil svou vnitřní metodiku, kterou se řídí.

Je zřejmé, že do budoucna by se měl metodický postup sjednotit. Fakt, že v roce 2012 byly postupy při pracování žádostí a jejich vyhodnocení rozdílné, mohl také ovlivnit přesun poskytování dávek na úřad práce, nedostatečný počet zaměstnanců a také nedostatečně přizpůsobený aplikační program.

Tento výzkum by mohl být startem pro další zkoumání, v dalším období, zejména pro zhodnocení, zda se ujednotila metodika práce, zda se odrazí v přístupu při posuzování nároku na dávku i navýšení počtu zaměstnanců a také zdokonalování aplikačního programu pro dávky pomoci v hmotné nouzi. V současné době není aplikační program pro zpracovávání dávek uzpůsoben pro možnou kontrolu, při podání odvolání nebo námítky k rozhodnutí, aby bylo možno zjistit výsledek odvolacího řízení. Jako další negativum, ve vztahu k dávkám mimořádné okamžité pomoci, obecně, vidím tu skutečnost, že rozhodné období, kdy se zjišťuje příjem, je období kalendářního měsíce předcházejícího aktuálnímu měsíci. Pro tento typ dávek by se měl hodnotit aktuální měsíc, jelikož se řeší daná situace klientů, v daný okamžik. Určitý aspekt v poskytování dávek bude do budoucna hrát

i skutečnost, zda se bude zvyšovat nezaměstnanost v našem regionu, což by korespondovalo s větším počtem rodin, které by pobíraly dávky pomoci v hmotné nouzi.

Seznam použitých zdrojů

BECK, Petr a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, 447 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.

BŘESKÁ, Naděžda a Lucie VRÁNOVÁ. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby k 1.7.2008: komentář, platná znění právních předpisů, vzory tiskopisů*. Olomouc: ANAG, 2008, 415 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-2634-781.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 2. dotisk 3.vyd. Praha: Karolinum, 2005, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 290 s. Monografie (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3803-742.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, xv, 176 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-1796-206.

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-807-3675-028.

POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1995, 142 p. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 7. ISBN 80-858-5001-X.

SKULOVÁ, Soňa. *Správní uvážení: základní charakteristika a souvislosti pojmu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 241 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 269. ISBN 80-210-3237-5.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-807-3678-685.

TOMEŠ, Igor. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. přeprac. vyd. Praha: Socioklub - Sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, 2001, 262 s. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-864-8400-9.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803.

Nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima

Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Správní řád 2006: Správní řád 2005 : podle stavu k 23.1.2006. Ostrava: Motloch Jiří - Sagit, 2006, 64 s. ÚZ [Úplné znění]. ISBN 80-720-8551-4.

Metodický pokyn č. 2/2006 k zákonu č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 165/2006 Sb., Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Metodický pokyn č. 3/2011 k problematice hmotné nouze pro účely vzdělávání v souvislosti se změnami k 1. 1. 2012, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Normativní instrukce č. 1/2013, Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Ministerstvo práce a sociální věcí: Rodina a ochrana práv dětí.
[online]. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs>

Statutární město Ostrava - Oficiální portál města Ostravy [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.ostrava.cz/cs>

Úřad práce ČR [online]. 2002 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr>

Seznam Tabulek

Číslo tabulky	Název	strana
1.	Správní obvod referátu hmotné nouze pro Ostravu – Centrum dle jednotlivých městských obvodů a obcí s uvedením počtu obyvatel přihlášených k trvalému pobytu	35
2.	Správní obvod referátu hmotné nouze pro Ostravu – Jih dle jednotlivých městských obvodů a obcí s uvedením počtu obyvatel přihlášených k trvalému pobytu	36
3.	Správní obvod referátu hmotné nouze pro Ostravu – Západ dle jednotlivých městských obvodů s uvedením počtu obyvatel přihlášených k trvalému pobytu	37
4.	Použité zkratky ve výzkumu	40

Seznam Grafů

Číslo grafu	Název	Strana
1.	Celkový počet mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012	41
2.	Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 dle referátů hmotné nouze v Ostravě	42
3.	Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 dle referátů hmotné nouze v Ostravě a jednotlivých měsíců	43
4.	Celkový počet přiznaných mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou v Ostravě	44
5.	Celkový počet mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou a účelem žádosti o dávku mimořádné okamžité pomoci	45
6.	Celkový počet mimořádných okamžitých pomoci za rok 2012 v kontextu s úplnou a neúplnou rodinou a účelem žádosti o dávku mimořádné okamžité pomoci	46

Anotace

Příjmení a jméno autora: Hana Válková

Název katedry a fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra sociologie a andragogiky

Název bakalářské práce: Mimořádná okamžitá pomoc pro rodiny s dětmi

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Živčák

Počet znaků: 72 542

Počet příloh: 0

Počet použitých zdrojů: 26

Klíčová slova: sociální politika, sociální zabezpečení, hmotná nouze, životní minimum, existenční minimum, mimořádná okamžitá pomoc, správní uvážení, úřad práce

Keywords: social policy, social security, material need, subsistence minimum, existence minimum, immediate emergency assistance, administrative discretion, labour office

Anotace:

Ve své bakalářské diplomové práci jsem se zabývala dávkou pomoci v hmotné nouzi, a to dávkou mimořádné okamžité pomoci pro rodiny s dětmi. Cílem mé práce bylo zmapování důvodů žádostí o mimořádnou okamžitou pomoc pro rodiny s dětmi. V teoretické části jsem vymezila pojem sociální politika, sociální zabezpečení. Dále pak pojmy hmotná nouze, životní minimum, existenční minimum, rozdělení dávek pomoci v hmotné nouzi. Dávce hmotné nouze, mimořádné okamžité pomoci jsem věnovala největší pozornost, neboť mimořádná okamžitá pomoc pro rodiny s dětmi byla stěžejní pro mou práci. Praktickou část jsem věnovala popsáním zkoumané lokality, metodou výzkumu. Výstupem byla analýza

této mimořádné okamžité pomoci pro rodiny s dětmi vyplacených v Ostravě úřadem práce. Základním kritériem bylo zjištění, jaký je účel podání žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi, mimořádné okamžité pomoci pro rodiny s dětmi. Provedla jsem výzkum a uvedla jsem výstupy z tohoto výzkumu. Tyto výstupy jsem interpretovala a vyvodila závěry.

In my bachelor thesis I focused on assistance in material need, mainly on the immediate emergency assistance paid out to families with children. The aim of my bachelor thesis was to mapping reasons the immediate emergency assistance to families with children. In the theoretical part I defined concept of social policy and social security. Next, I described concepts of material poverty, subsistence minimum, existence minimum, distribution of the assistance in material need. I payed the most attention to the assistance in material need, specifically to the immediate emergency assistance, because this assistance was central theme of this thesis. The practical part was devoted to the description of the investigated locality and the method of research. Therefore, I analyzed this assistance to families with children paid by the Labour office in Ostrava. The basic criterion was to determine what was the purpose of the request of the immediate emergency assistance to families with children. Then I did research and presented the outcomes of this research. I interpreted these outputs and draw conclusions.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana VÁLKOVÁ**
Osobní číslo: **I10184**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální práce**
Název tématu: **MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC PRO RODINY
S DĚTMI**
Zadávající katedra: **Katedra sociologie a andragogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- záměrem práce je prostřednictvím analýzy dokumentů zmapovat důvody žádostí o mimořádnou okamžitou pomoc systémů pomoci v hmotné nouzi pro rodiny s dětmi
 - předběžný harmonogram práce předpokládá:
 - průběžné konzultace s vedoucím práce minimálně 1x za 4 měsíce;
 - studium přístupné odborné literatury a dalších informačních zdrojů - průběžně;
 - příprava, realizace a vyhodnocení empirické části práce - léto, podzim 2012;
 - zkompletování poznatků a dosažení cíle práce a jeho zhodnocení - do konce ledna 2013;
 - závěrečné korektury práce a její odevzdání do konce března 2013.
- Rozsah práce: 40 normostran, tj. 72 tisíc znaků

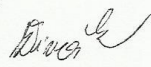
Rozsah grafických prací: +
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

Beck, Petr a kol. Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby. 3. vydání. Olomouc: ANAG, 2012.
Krebs, Vojtěch. Sociální politika. 5. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2010.
Matoušek, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. 2. vydání. Praha: Portál, 2008.
Tomeš, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2010.
Tomeš, Igor. Sociální správa. 2. vydání. Praha: Portál, 2009.
Právní normy a metodické pokyny vztahující se ke zpracovávané problematice

Podpis studenta:

Podpis vedoucího práce:

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zdeněk Živčák

Datum zadání bakalářské práce: 13. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2013

Doc. PhDr. Jiří Lach, Ph.D., M.A.
děkan

L.S.

Doc. PhDr. Dušan Lužný, Dr.
vedoucí katedry

dne